

CINQUANTA ANYS ENTRE LA PAU I LA REVENJA

**Imatges del
bombardeig a
Pearl Harbor.**
La resposta dels
EUA vingué
amb la bomba
atòmica.

Cinquanta anys després d'acabada la Segona Guerra Mundial, la història encara no es pot escriure amb rigor, per evitar conflictes diplomàtics. El 6 d'agost, el món torna a dirigir la seva mirada cap a Hiroshima. Va ser l'inici de l'era atòmica i la transformació, per la via del terror, de les relacions internacionals. Autoritats locals i de l'estat japoneses, representants de diversos països i periodistes arribats dels cinc continents, ocuparan la ciutat emblemàtica.

La campana de la pau tornarà a tocar les seves notes amb una cadència tràgica i espiritual. Com cada 6 d'agost hom pregarà en silenci i el primer ministre japonès adreçarà unes paraules que recordaran una tragèdia sense precedents en la història de la humanitat: "Un infern -dirà- que no s'ha de tornar a repetir mai més". Però enguany, el dia 6 d'agost, quan el món torni a dirigir la seva mirada a Hiroshima, ho farà d'una manera especial: es tracta del cinquantè aniversari de la devastació, de l'inici d'una era atòmica que ha dut un canvi fonamental, per la via del terror, en les relacions internacionals.

Autoritats locals i de l'estat japoneses, representants de diversos països i centenars de periodistes arribats de cinc continents, ocuparan una ciutat que de la destrucció total ha passat a ser la novena urbs japonesa, una ciutat moderna que mira al futur, però que no vol oblidar un passat que és un exemple per a tota la humanitat.

Unes 140.000 persones hi van morir aquell dia i els rastres de la radioactivitat fan que milers de noves víctimes se sumin cada any a les fredes estadístiques.

Però com veuen el japonesos d'avui, els habitants d'Hiroshima i de Nagasaki (on tres dies més tard també va arribar la tragèdia) l'holocaust nuclear de fa cinc decennis? El batlle d'Hiroshima, Takashi Hiraoka, expressa el sentiment de la majoria dels japonesos. "Volem fer saber al món que hem superat la nostra tristesa i el nostre dolor, i que hem reconstruït la ciutat sobre els principis de la pau".

Per més que ho intentin, els habitants de les dues ciutats, ara ja molt cansats de cerimònies i de periodistes que només pregunten per l'explosió atòmica, difícilment poden oblidar que un dia d'agost del 1945 foren triats en un despatx de l'alt comandament militar nord-americà com a objectiu d'una nova arma que havia de transformar no sols el concepte de la guerra sinó el destí de tota la humanitat.

A Hiroshima, la vida quotidiana no ofereix a simple vista cap diferència amb la resta de ciutats japoneses. La ciutat és moderna, pulcra, ordenada i activa com correspon a un dels principals ports del Japó; un centre, a més, amb una important indústria automobilitàtica (Mazda) i unes drassanes (Mitsubishi) que ocupen milers de treballadors. La gent, sobretot les noves generacions, els joves, es mostren típs d'aquell període històric que la majoria no comprèn. Sempre que els fan preguntes es manifesten, així sí, en favor de la pau. Han sentit a parlar a familiars i amics de l'infern d'aquells dies i molts coneixen algun *hibakusha* (nom japonès dels irradiats supervivents), però veuen tant lluny aquell fet com

la joventut catalana veu la dictadura del general Franco.

El sentiment de *víctimes* i, en alguns casos, d'humiliació, és normalment més privatiu dels grans. L'argument, òbviament irrefutable, que no tots els japonesos del 1945 eren culpables de les atrocitats comeses per l'exèrcit imperial al Pacífic, a la Xina o a les Filipines, és a la boca de molts. Per ells, el Japó, en el moment de tirar les dues bombes atòmiques ja era una nació vençuda i els nord-americans van cedir també a la temptació de la violència. La insensibilitat dels Estats Units al sofriment d'un poble ha ocupat moltes vegades un espai ben considerable en la reflexió col·lectiva sobre la tragèdia d'aquell mes d'agost. S'ha volgut difondre la idea que el Japó ja era derrotat i que només continuava la lluita perquè els aliats exigien una rendició incondicional.

En aquest debat a mitja veu es parla també de les profundes divergències internes del govern militar de l'època entre els partidaris i adversaris de continuar l'esforç bèl·lic; una paràlisi en les decisions que, sens dubte, fou decisiva perquè la resposta cap a l'ultimàtum llançat al Japó pel president Truman, amb el suport de Churchill a la Conferència de Potsdam, el 26 de juliol de 1945, fos el silenci. Són pocs els qui recorden, o volen recordar, el fanatisme de l'època i analitzen les característiques del règim militar japonès. Molts s'estimen més d'ignorar l'estat policíac i parlar de racisme (amb una certa raó, si pensem en la persecució que els nipons van sofrir a l'interior dels Estats Units) en la decisió d'utilitzar l'arma nuclear. El debat des d'un punt de vista moral i ètic supera de molt dins el Japó al que s'ha fet aquests dies als Estats Units.

Polèmica als EUA. Els nord-americans continuen defensant la teoria que vista la tosuderia japonesa contra la capitulació amb el llançament de la bomba s'estalviaven moltes vides. A més afirmen, amb raó, que Hiroshima i Nagasaki tenien importants indústries dedicades a la guerra i instal·lacions militars, però volen ocultar que la tria final d'aquestes dues ciutats va ser sobretot dels meteoròlegs. Des de Washington hom ha recordat també aquests dies de guerra comercial, que la falta de reacció de Tòquio a la tragèdia d'Hiroshima va "aconsellar" Truman a engegar l'operació Nagasaki. Per més que els militars, nipons van mirar d'ocultar a la població la notícia de la tragèdia, que havia esborrat del mapa dues ciutats, el que és cert és que l'emperador Hiro Hito va anunciar, el 15 d'agost, una rendició que acabà signant en un acte humiliant davant el general MacArthur, el 2 de setembre a bord del cuirassat Missouri.

El debat als Estats Units ha estat també polèmic. Per commemorar el cinquantè aniversari del bombardeig, el servei postal nord-americà va emetre un segell especial. La imatge era la d'un bolet nuclear. La inscripció deia: "Les bombes atòmiques han aconseguit la fi de la guerra. Agost 1945". La protesta ha aturat la difusió del timbre.

De la mateixa manera, la Smithsonian Institution, que regenta els museus federals de Washington, ha hagut de reconsiderar la presentació d'una exposició sobre la missió de l'Enola Gay. Convenientment restaurat, el bombarder B-29 que va llançar la bomba Little Boy sobre Hiroshima, és exhibit aquests dies al Museu de l'Aire i de l'Espai. Un catà-

Sala del trono del governador de Rangun. En la jornada que protagonitzà la signatura pau, hi intervingueren el tinent general Takazo, dempeus, i el representant nord-americà Nicholson, assegut.

leg de sis-centes pàgines, pensat per a acompanyar l'exposició, fou concebut amb l'ànim de no ferir susceptibilitats nipones. El resultat és que afirmava coses bastant estranyes: "Per la majoria dels americans, aquesta va ser una guerra de venjança. Per la majoria dels japonesos fou una guerra en defensa de la seva cultura contra l'imperialisme occidental".

D'aquesta manera donaven satisfacció als supervivents d'Hiroshima contra l'opinió dels veterans combatents nord-americans. Però l'afer ha aixecat tanta polèmica que finalment hi ha hagut d'intervenir el Congrés, el director de la Smithsonian ha dimitit després de rebre 30.000 cartes de protesta, i el catàleg ha estat retirat. Ara, l'avió s'exhibeix al museu que hi ha al Mall de Washington, però sense cap comentari polèmic. El dia de la inauguració, a final de juny, molts veterans es van manifestar i alguns foren detinguts.

Cinquanta anys després d'acabada la guerra, per tal d'evitar conflictes diplomàtics, la història encara no es pot escriure amb rigor.

Si bé per la majoria dels nord-americans els japonesos ja no són —com afirmava Roosevelt— gent d'un cervell menut que explica la seva crueltat, ni són presentats per Hollywood com salvatges, kamikazes i insensibles, sí que hi ha un sentiment de certa por del Japó, deguda sobretot al seu impressionant potencial econòmic i comercial. Una por, en tot cas, molt diferent de la que es va desencadenar el 7 de desembre del 1941, quan l'aviació japonesa va destruir una bona part de la flota nord-americana a la base del Pearl Harbor, a les illes Hawaii, i va provocar milers de víctimes. Aquest atac, que obligà Washington, l'endemà mateix, a declarar la guerra al Japó, va originar un clima de fanatisme que havia de perdurar fins molts anys després d'acabat el conflicte, quan s'anaven sabent detalls de les matances i tortures comeses per l'exèrcit imperial. Les pràctiques amb els presoners de guerra a Nanquín, Bataan o Palawan, els crims que van des de la Manxúria a Singapur, poc tenen a envejar als que van cometre els nazis a Auschwitz o Treblinka.

Al Japó, silenci. D'aquests episodis, al Japó d'avui se'n parla ben poc. Un exemple d'aquest mutisme, el tenim al Museu d'Hiroshima, que recorda amb profusió de detalls els efectes de la bomba atòmica. En cap moment del recorregut, tot i que l'any passat hi van afegir un sector que recorda el drama dels coreans capturats i el passat de la ciutat com una gran plaça militar, el visitant no veu el context d'agressió imperial japonesa contra als altres pobles asiàtics.

Fins fa quatre anys el silenci marcava també les intervencions públiques de les autori-

tats en les cerimònies de cada aniversari de la destrucció d'Hiroshima. No és fins al 1991 que el primer ministre d'aleshores, Toshiki Kaifu, reconeix sense ambigüitats, durant els actes commemoratius d'aquest any, la responsabilitat japonesa en la guerra del Pacífic, donant així resposta positiva a una petició de l'Ajuntament d'Hiroshima en aquest sentit. També cal dir que s'acostava el cinquantè aniversari del bombardeig de Pearl Harbor i volien suavitzar les possibles tensions amb els Estats Units —en concert amb el president George Bush, que havia anunciat una visita a Tòquio per a uns dies abans de l'aniversari.

En aquests moments, les divergències dins la coalició governamental que presideix el primer ministre Tomiichi Murayama, sobre una resolució pacífica per a commemorar la fi de la Segona Guerra Mundial amenacen l'estabilitat política.

A diferència d'Alemanya, el Japó no ha demanat mai formalment excuses al món per la brutal agressió militar que va causar milions de morts a l'Àsia. Helmut Schmidt, ex-canceller alemany, durant la seva visita a Tòquio del 26 de maig proppassat va convidar el Parlament japonès a adoptar la resolució de presentar excuses.

Els pobles agredits la dècada dels anys 40 observen ara com, a poc a poc, l'expansionisme econòmic nipó inverteix a la Xina i als florents mercats del sud-est asiàtic, i com compra el silenci a cop de talonari fins i tot de Corea del Nord, un país amb el qual manté tenses relacions per l'alarma que crea el seu programa nuclear.

Sigui com sigui, les paraules del batlle d'Hiroshima, Takashi Hiraoka, afirmant que "la inexcusable conducta japonesa durant la

Commemoracions a mitja veu

Un cop superades des de fa anys les censures governamentals, la ciutat d'Hiroshima inicia les commemoracions de la catàstrofe nuclear per retre sobretot un homenatge a les víctimes.

La primera censura va durar nou dies, l'any 1945, del 6 d'agost (data de l'esclat de la bomba) al 15 (quan el Japó anuncià la capitulació). Durant aquest període els supervivents de la catàstrofe van ignorar el que havia passat. El secret militar només va permetre de difondre que havia caigut un nou tipus de bomba.

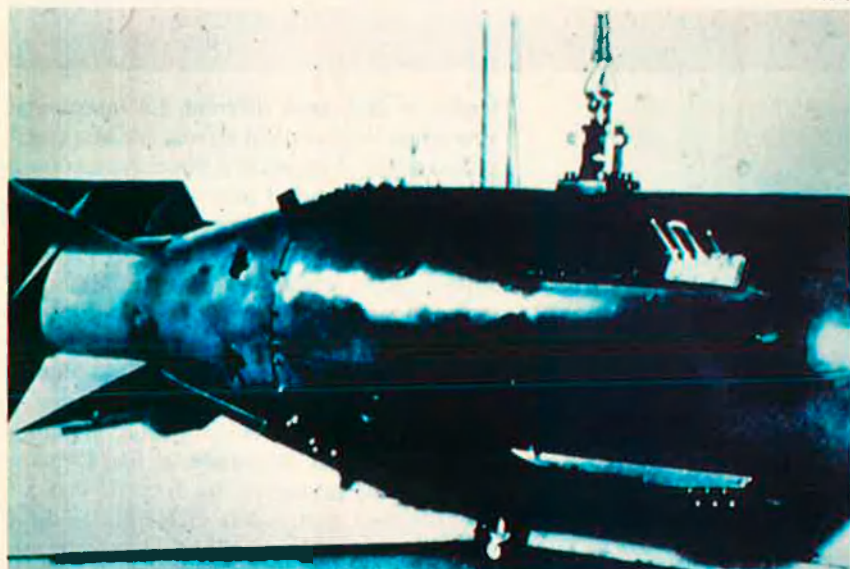
La segona censura va afectar els ciutadans fins al 1952. Va ser la del règim nord-americà d'ocupació. Tota informació relativa a la reconstrucció o als sofriments de les víctimes per la radiació (guerra freda obliga) fou silenciada. Això no va poder evitar que, ja en el primer aniversari (1946), unes 7.000 persones es manifestessin amb el lema "La pau comença a Hiroshima". És també sota el protectorat dels Estats Units que es desenrunen les dotze hectàrees de l'actual Parc de la Pau i es construeix el Museu i l'arc commemoratiu amb els noms de totes les víctimes (fins avui 177.000).

La ciutat, aquests últims anys, ha estat seu de diverses conferències internacionals, com la dels batlles per la pau. També moltes personalitats, com Joan Pau II, l'ex-president nord-americà Jimmy Carter, la Mare Teresa de Calcuta o Mikhaïl Gorbatxov han participat en actes per la coexistència pacífica a Hiroshima.

Durant aquest cinquantè aniversari, a part una cerimònia oficial al Parc de la Pau, com cada any, hi ha previstos un seguit d'actes, però cap que comprometi la comunitat internacional a l'abolició de l'arsenal nuclear. Una conferència amb el lema "La pau al continent asiàtic i a les regions del Pacífic", amb l'abolició de les armes nuclears a l'agenda, es desenvolupà, però sense pena ni glòria, durant el mes de juny, amb la participació de 26 països i 72 ciutats.

El mateix dia 6 d'agost hi ha prevista la cloenda de l'anomenada Assembla de Nens per la Pau, amb la participació d'escolars de tot el Japó. També l'orquestra Simfònica de la ciutat interpretarà el *Rèquiem per Hiroshima* del compositor nipó Tomiko Kohjiba. La música, un cop més, servirà per a torbar les consciències.

V. L.

Encara avui el debat sobre la necessitat real de fer servir la bomba, aixeca greus polèmiques. La memòria japonesa mostra poca autocrítica.

Segona Guerra Mundial va causar un gran sofriment i dolor a l'Àsia", no pressuposen pas que aquest sigui a hores d'ara un argument gaire estès entre els japonesos que es resisteixen a oblidar el protectorat nord-americà o la Constitució feta per Washington que prohibeix que l'exèrcit japonès pugui intervenir fora dels seus límits territorials...

Sobretot sectors de l'extrema-dreta han aprofitat aquests arguments per fer tot de manifestacions, aquests últims anys, en un intent de "fer reviure —com afirma un dels líders— l'orgull d'un poble que vol recuperar el seu imperi". Però no és sols dins l'oposició que se senten veus defensant el passat bel·licista japonès. Fa un any el ministre del Medi, Shin Sakurai, defensava: "Gràcies a l'agressió japonesa, l'Àsia es va independitzar dels poders colonials, va augmentar el nivell educatiu i va fer reviure la seva economia".

La complexa societat japonesa, malgrat la minoria radical nacionalista que lluita contra

el curs de la història, s'ha occidentalitzat com cap altra del continent asiàtic. Els esquemes polítics i socials imposats pels nord-americans a la postguerra han marcat el Japó actual. Avui les formes de vida que la joventut nipona té per model són fonamentalment les de la societat nord-americana. Hi persisteix la tradició, però l'avenç tecnològic, del qual el Japó es manté a l'avantguarda, i els costums importats xoquen d'una tal manera amb molts dels vells principis de la seva cultura mil·lenària que, lamentablement en molts casos, es veu relegada a un segon terme. La joventut japonesa és capaç d'alternar, en un mateix àpat, una hamburguesa amb *ketchup* i el *sushi* tradicional, o d'exercitar-se amb el mateix entusiasme en un partit de beisbol que en un combat de *sumo*.

El caràcter japonès és orgullós, planificat, disciplinat, tenaç, lleial com cap altre als seus superiors. La població, tot i que hi augmenta cada dia més la contestació, continua fidel als tòpics que defineixen els nipons com uns hedonistes del treball i la competitivitat. Tot plegat fa que la segona potència econòmica mundial sigui a hores d'ara un país difícil d'analitzar des de la nostra òptica. Els japonesos mateixos no tenen gaire tirada a parlar de la seva diferència.

Però les diferències amb el nostre entorn occidental s'escurcen cada dia que passa. Al marge de la corrupció que ha protagonitzat la vida política d'aquests últims anys i que fa trontollar el sistema imposat després de la guerra, i deixant a banda els brots racistes, sobretot contra els coreans, el mite de la seguretat, tan arrelat en la mentalitat japonesa, acaba de ser posat en perill.

Els recents atacs amb gas sarin al metro de Tòquio han començat a generar un clima amb forta desconfiança en una societat que, amb baixos índexs de criminalitat, se sentia

Chirac provoca el món

La decisió del president francès Jacques Chirac de reprendre les proves nuclears al Pacífic ha irritat les consciències d'un món cada cop més sensibilitzat per l'ecologia, i alhora ha deixat els aliats occidentals en una posició incòmoda.

El gest de Chirac, en principi previst per a consum intern, ha generat una onada de protestes internacionals i ha estat interpretat al Japó com una provocació, just en el moment que tot és a punt de commemorar la tragèdia d'Hiroshima i Nagasaki. A la cimera del G-7, aquest juny proppassat a Halifax, el primer ministre japonès, Tomiichi Murayama, va exigir a un Chirac, sord i mut en aquesta qüestió, disculpes per la seva decisió.

El Japó, únic país del món sobre el territori del qual s'han llançat amb ànim destructiu bombes nuclears, és especialment sensible al debat de la proliferació nuclear, un debat que té per punt culminant la decisió de 178 països a la seu de l'ONU, l'11 de maig. En aquella data, tots aquests estats signants del Tractat de No Proliferació (TNP) van apostar per prorrogar indefinidament aquest tractat que permet el control dels arsenals atòmics d'una manera permanent. De totes maneres, Israel, l'Índia i el Pakistan —que ja tenen arsenals— i l'Iraq i Corea del Nord —en vies d'aconseguir la bomba— no han assumit aquest compromís.

Sobre el paper, la seguretat existeix, doncs, d'una manera relativa. Però quan pel setembre, als atolons de Mururoa i Fangataufa, París reprengui les proves atòmiques, el món podrà tornar a ser conscient que la intimidació nuclear és vigent. La guerra freda ha estat superada, el conflicte Est-Oest ha donat pas a un enfrontament Nord-Sud claríssim, i d'aquesta manera el planeta Terra continua vivint sota l'amenaça de la destrucció total. **V. L.**

Jacques Chirac. El president francès ha recuperat la polèmica sobre les armes atòmiques.

RAFA GIL

ARXIU

La ciutat d'Hiroshima després de l'esclat de la bomba. La destrucció.

també en això molt diferent. La inseguretat s'ha instal·lat finalment en una societat construïda sobre el respecte i la confiança en el grup per damunt de l'individu. Quan, a més, s'ha sabut que l'organització sectària de la Veritat Suprema, sospitosa d'haver realitzat aquests atacs terroristes, podria tenir informació clau per a construir una bomba nuclear, Hiroshima i Nagasaki han estat evocades de bell nou com un exemple per a la memòria de la humanitat.

Al Parc de la Pau, construït sobre les runes d'una Hiroshima devastada, hi han tornat a florir aquesta primavera els cirerers. Pels japonesos, tan amants dels cicles de les estacions, aquest és el símbol que cinquanta anys després, la vida, i la pau per a preservar-la, són valors que reclamen tots els esforços possibles. **Vicenc Lozano**